

DOI: 10.18276/sip.2016.43/3-40

Iwona Wilk*

Politechnika Łódzka

KONSUMENT NA RYNKU USŁUG EKOAGROTURYSTYCZNYCH

Streszczenie

W artykule zostały przedstawione oczekiwania ekoagroturystów w stosunku do wybranych aspektów oferty ekoagroturystycznej. Ekoagroturyści cenią sobie możliwość dostosowania nabywanej oferty turystycznej do swoich indywidualnych potrzeb. Dotyczy to również ceny usługi ekoagroturystycznej, w odniesieniu do której oczekiwana jest szeroka gama rabatów. Chcieliby oni także w trakcie pobytu mieć szeroki dostęp do żywności wyprodukowanej metodami ekologicznymi, jednak bez konieczności ponoszenia związanych z tym dodatkowych kosztów. Ekoagroturyści deklarowali też chęć osobistego zaangażowania się w trakcie pobytu w działania proekologiczne realizowane przez gospodarstwo.

Słowa kluczowe: ekoagroturystyka, ekoagroturysta, oferta ekoagroturystyczna

Wstęp

Ekoagroturystyka opiera się na założeniu, że działalność rolna gospodarstwa, w którym oferowane są usługi turystyczne, jest realizowana z poszanowaniem wymogów rolnictwa ekologicznego, a aktywność turystyczna w gospodarstwach ekoagroturystycznych i na terenach wiejskich odbywa się według zasad ekoturystyki. W tej formie turystyki kładzie się również nacisk na ochronę środowiska i zachowanie walorów krajobrazowych, poszanowanie tradycji kulturowych wsi, a turystom dostar-

* Adres e-mail: iwona.wilk@p.lodz.pl.

cza się ekologiczne produkty żywnościowe. Zarządzanie gospodarstwem ekoagroturystycznym realizowane jest zgodnie z zasadami zarządzania proekologicznego (Privitera, 2010, s. 61). Oferta ekoagroturystyczna skierowana jest więc do konkretnej grupy klientów, którzy preferują przede wszystkim (Ziółkowski, 2006, s. 227):

- konsumpcję żywności wyprodukowanej metodami ekologicznymi,
- wypoczynek z dala od centrów turystycznych,
- pobyt na terenach przyrodniczo wartościowych,
- możliwość obserwowania metod gospodarowania w gospodarstwie ekologicznym,
- poznawanie etnografii terenów wsi.

Celem artykułu jest przedstawienie oczekiwań ekoagroturystów w stosunku do wybranych aspektów oferty ekoagroturystycznej. Badania stanowią część składową badań zrealizowanych w ramach projektu badawczego nr NN115119539 finansowanego przez Narodowe Centrum Nauki. Próba badawcza obejmowała 128 osób pełnoletnich, wypoczywających w okresie wakacyjnym w gospodarstwach ekoagroturystycznych w Polsce, wylosowanych z puli wszystkich czynnych tego typu gospodarstw na zasadzie losowania prostego indywidualnego. W obrębie każdego z wylosowanych gospodarstw przeprowadzono wywiady z wypoczywającymi tam turystami według zasady, że badaniu podlegała jedna pełnoletnia osoba z każdego zajętego pokoju. Taka wielkość próby ekoagroturystów była wystarczająca do zastosowania asymptotycznego testu niezależności χ^2 (chi²) umożliwiającego sformułowanie wniosków ogólnych dotyczących populacji generalnej, którego użyto w niniejszym artykule do analizy zależności pomiędzy badanymi cechami, w większości niemierzalnymi (Józwiak, Podgórski, 2006, s. 336–340; Sobczyk, 2005, s. 245–252).

Badana próba ekoagroturystów obejmowała 76 kobiet i 52 mężczyzn. Grupą dominującą wśród klientów gospodarstw ekoagroturystycznych były osoby w wieku 30–39 lat. W ujęciu procentowym stanowiły one 47,6% badanych. W badanej próbie przeważali respondenci z wykształceniem wyższym (55 badanych, czyli 43%). Z wysokim wykształceniem nie były jednak związane szczególnie wysokie zarobki. Najlepiej zarabiający, czyli respondenci deklarujący bardzo dobrą sytuację materialną, nie dominowali w próbie, a wręcz stanowili najmniej liczną jej frakcję (zaledwie 16 osób, czyli 12,5%). Jak się okazuje, to ludzie o sytuacji materialnej dobrej i średnio dobrej najczęściej decydowali się na wypoczynek w gospodarstwach ekoagroturystycznych. W zestawieniu procentowym stanowili oni łącznie ponad 87% badanych.

1. Konsument a indywidualizacja oferty ekoagroturystycznej

Na podstawie przeprowadzonych badań można stwierdzić, że istotną rolę przy wyborze oferty gospodarstwa ekoagroturystycznego ma dla ekoagroturystów możliwość indywidualizacji oferty zgodnie z ich potrzebami (ma to duże i bardzo duże znaczenie dla 56,2% respondentów). Dla każdego wariantu odpowiedzi (począwszy od „nie ma znaczenia” aż do „bardzo duże znaczenie”) przeanalizowano odpowiadającą mu grupę respondentów pod względem wieku, wykształcenia oraz sytuacji materialnej i dokonano porównania struktury tych zmiennych w każdej z wymienionych grup respondentów. Do tego rodzaju porównania wykorzystano wskaźnik podobieństwa struktur. Przyjęto, iż traktuje się dwie struktury jako podobne, jeżeli odpowiadający im wskaźnik podobieństwa struktur przekroczy 80%. W przypadku cechy „wiek” podobne struktury obserwujemy pomiędzy grupami osób z kategorii: „nie ma znaczenia” – „średnie znaczenie” (81,40%), „małe znaczenie” – „średnie znaczenie” (83,6%) oraz „duże znaczenie” – „bardzo duże znaczenie” (86,3%). Oznacza to, że w wymienionych parach kategorii rozkład wieku respondentów można uznać za zbliżony. Można też sądzić, iż wiek respondenta ma wpływ na wynik odpowiedzi na analizowane pytanie ankiety. W przypadku cechy „wykształcenie” jedynie w kategoriach odpowiedzi: „duże znaczenie” – „bardzo duże znaczenie” można doszukać się podobnej struktury (81,4%). Dla zmiennej „sytuacja materialna” podobną strukturę jej rozkładu zaobserwowano dla par kategorii odpowiedzi: „nie ma znaczenia” – „małe znaczenie” (87,9%) i „duże znaczenie” – „bardzo duże znaczenie” (90%) (a więc dla dwóch skrajnych sytuacji). Widać więc, iż sytuacja materialna różnicuje respondentów pod względem odpowiedzi na opisywane pytanie.

W celu zbadania istnienia w próbie zależności pomiędzy chęcią indywidualizacji oferty przez ekoagroturystów a ich wiekiem, wykształceniem i sytuacją materialną oraz określenia siły tej zależności wyznaczono wartość statystyki χ^2 i współczynników T-Czuprowa, C-Pearsona i V-Cramera dla badanych związków. Stwierdzono, że w badanej próbie znaczenie możliwości indywidualizacji oferty gospodarstwa ekoagroturystycznego zgodnie z potrzebami klientów w ich wyborze tego gospodarstwa wyraźnie skorelowane było z wiekiem ($\chi^2 = 104,818$; $T = 0,452$; $C = 0,671$; $V = 0,452$), wykształceniem ($\chi^2 = 32,79$; $T = 0,272$; $C = 0,452$; $V = 0,292$) czy sytuacją materialną ankietowanych ($\chi^2 = 72,55$; $T = 0,512$; $C = 0,652$; $V = 0,608$). Siła związku w przypadku wieku i sytuacji materialnej respondentów była niemal taka sama (na umiarkowanym poziomie), natomiast słaba zależność dotyczyła wykształcenia badanych.

W przypadku wieku zdecydowane dominacje grup wiekowych obserwujemy w odniesieniu do wariantu „nie ma znaczenia”, „małe znaczenie” i „średnie znaczenie”, za którymi głównie opowiadały się osoby powyżej 50 roku życia. Podobnie „duże znaczenie” i „bardzo duże znaczenie” dominowało wśród osób do 39 roku życia. Duże i bardzo duże znaczenie miała możliwość indywidualizacji oferty przede wszystkim dla osób ze średnim wykształceniem. Możliwość indywidualizacji oferty gospodarstwa agroturystycznego jako determinanta jego wyboru miała również duże i bardzo duże znaczenie dla osób deklarujących dobrą i bardzo dobrą sytuację materialną. Grupa respondentów deklarująca średnio dobrą sytuację materialną raczej nie była zainteresowana możliwością indywidualizacji oferty. Na taki wybór wariantów odpowiedzi może mieć wpływ fakt, że osoby lepiej zarabiające mają zazwyczaj większe wymagania odnośnie do dokonywanych zakupów.

W celu sformułowania wniosków dotyczących populacji generalnej odnośnie do zależności pomiędzy chęcią indywidualizacji oferty gospodarstwa ekoagroturystycznego a wiekiem, wykształceniem i sytuacją materialną ekoagroturystów w Polsce skonstruowano wymagane tablice korelacyjne i dokonano obliczeń wartości statystyk χ^2 i V-Cramera oraz weryfikacji hipotez statystycznych dla przyjętego poziomu istotności $\alpha = 0,05$. W odniesieniu do zmiennej „wiek” nie dało się dokonać agregacji danych zapewniającej przeprowadzenie testu niezależności (wymaga on minimum 5 obserwacji w komórce tablicy korelacyjnej), a więc wnioskowanie statystyczne dla populacji w odniesieniu do tej zmiennej nie było możliwe. Natomiast analizując wyniki obliczeń dotyczące wykształcenia ($\chi^2 = 10,755$; $\chi^2_{0,05} = 9,487$; $V = 0,29$), można stwierdzić, że dla przyjętego poziomu istotności $\alpha = 0,05$ odrzucamy hipotezę zerową mówiącą o braku zależności pomiędzy pożądaną przez ekoagroturystów w Polsce indywidualizacją oferty przy wyborze gospodarstwa ekoagroturystycznego a ich wykształceniem ($\chi^2 > \chi^2_\alpha$). Zatem wnioskujemy się, że deklarowana chęć indywidualizacji oferty zależy od wykształcenia ekoagroturystów w Polsce i jest to zależność słaba. Natomiast na podstawie wyników odnoszących się do sytuacji materialnej ekoagroturystów ($\chi^2 = 40,34$; $\chi^2_{0,05} = 5,991$; $V = 0,561$) można stwierdzić, że deklarowana chęć indywidualizacji oferty zależy od sytuacji materialnej ekoagroturystów w Polsce i jest to zależność umiarkowana.

W indywidualizacji oferty ekoagroturystycznej istotną rolę dla ekoagroturystów odgrywa również indywidualizacja oferty cenowej. W badanej próbie ponad połowa respondentów (54,7%) wskazała, że możliwość uzyskania rabatu cenowego jest czynnikiem o dużym i bardzo dużym znaczeniu w wyborze danego gospodarstwa ekoagroturystycznego jako miejsca wypoczynku. W świetle przeprowadzonych

badania można zauważyć ciekawą zależność pokazującą, że w grupie osób, dla których rabat cenowy nie ma znaczenia bądź ma małe znaczenie przy wyborze gospodarstwa, dominują osoby o średniej sytuacji materialnej. Natomiast rabat cenowy ma duże i bardzo duże znaczenie przede wszystkim wśród osób, których sytuacja materialna jest dobra lub bardzo dobra. Dokonano także porównania struktury cechy „sytuacja materialna” dla wszystkich par odpowiedzi na omawiane pytanie. Podobieństwo struktury badanej cechy na poziomie powyżej 80% obserwujemy w grupach osób, dla których rabat cenowy albo nie miał znaczenia, albo miał małe znaczenie (93,5%).

W analizowanej próbie 128 osób istniała umiarkowana zależność między postrzeganym znaczeniem możliwości uzyskania rabatu cenowego a statusem materialnym ankietowanych ($\chi^2 = 71,636$; $T = 0,445$; $C = 0,599$; $V = 0,529$). Formułując wnioski dla populacji generalnej, na podstawie skonstruowanej tablicy korelacyjnej dokonano obliczeń wartości statystyk χ^2 i V-Cramera oraz weryfikacji postawionych hipotez statystycznych dla przyjętego poziomu istotności $\alpha = 0,05$. Biorąc pod uwagę wyniki tych obliczeń ($\chi^2 = 25,407$; $\chi^2_{0,05} = 5,991$; $V = 0,446$), można stwierdzić, że przy przyjętym poziomie istotności można odrzucić hipotezę o braku zależności pomiędzy badanymi cechami, oraz można wnioskować, że deklarowane znaczenie możliwości uzyskania rabatu cenowego w wyborze gospodarstwa ekoagroturystycznego zależy od sytuacji materialnej ekoagroturystów w Polsce i korelacja ta charakteryzuje się umiarkowaną siłą.

2. Konsument a proekologiczne aspekty oferty gospodarstw ekoagroturystycznych

Dostęp do żywności wyprodukowanej metodami ekologicznymi w trakcie pobytu w gospodarstwie ekoagroturystycznym był kluczowym motywem wyboru tego typu gospodarstwa jako miejsca wypoczynku, jednak większość ankietowanych (57%) nie byłaby skłonna zapłacić wyższej ceny za pobyt z tytułu uwzględnienia większej ilości certyfikowanych produktów ekologicznych w posiłkach. Na podstawie wskaźników podobieństwa struktur dla zmiennych „wiek”, „wykształcenie” i „sytuacja materialna” można stwierdzić, że pod względem cechy „wiek” grupy A (respondenci skłonni zapłacić więcej za posiłki przygotowywane z większej ilości certyfikowanych produktów ekologicznych) i B (respondenci niewykazujący takich skłonności) są do siebie podobne w 76,4% – w obu przypadkach najliczniej reprezentowany jest przedział wiekowy 30–39 lat. W przypadku wykształcenia i sytuacji materialnej podobieństwo grup A i B jest już mniejsze (odpowiednio: 67 i 68,4%).

Analiza zależności przeprowadzona w dalszej części artykułu pozwoli stwierdzić, czy cechy te rzutują na skłonność płacenia przez badanych wyższej ceny za posiłki przygotowywane z większej ilości certyfikowanych produktów ekologicznych, postanowiono jednak przyjrzeć się cesze „wiek” nieco uważniej, wyznaczając podstawowe klasyczne i pozycyjne statystyki dla tej zmiennej w obu grupach respondentów.

Wyniki potwierdzają wcześniejsze spostrzeżenie, iż cecha „wiek” specjalnie nie różnicuje (nie dyskryminuje) grup A i B. Jest to pewna przesłanka (jeszcze przed analizą zależności) mówiąca, iż cecha „wiek” nie miała istotnego wpływu na decyzję o ewentualnej wyższej płatności za wyżej wspomniane posiłki.

Chęć ponoszenia dodatkowych kosztów za posiłki przygotowywane z większej ilości certyfikowanych produktów ekologicznych niewątpliwie skorelowana była z wiekiem ($\chi^2 = 13,383$; $T = 0,229$; $C = 0,308$; $V = 0,323$), wykształceniem ($\chi^2 = 14,961$; $T = 0,26$; $C = 0,323$; $V = 0,342$) i sytuacją materialną ($\chi^2 = 15,447$; $T = 0,292$; $C = 0,328$; $V = 0,347$) ankietowanych, jednak siła tych zależności, choć zauważalna, była dość słaba. Na podstawie uzyskanych wyników badań można zauważyć, że przede wszystkim chęć poniesienia większych wydatków z tytułu uwzględnienia w posiłkach większej ilości certyfikowanych produktów ekologicznych deklarowały osoby w przedziale wiekowym 40–59 lat. Pozostałe grupy wiekowe zdecydowanie nie przejawiały takiej chęci. Biorąc pod uwagę wykształcenie, tylko osoby z wykształceniem wyższym były skłonne do dodatkowych wydatków. Podobnie zachowywali się respondenci deklarujący dobrą i bardzo dobrą sytuację materialną.

Formułując wnioski dla populacji generalnej, na podstawie skonstruowanych tablic korelacyjnych dokonano obliczeń wartości statystyk χ^2 i V-Cramera oraz weryfikacji postawionych hipotez statystycznych dla przyjętego poziomu istotności $\alpha = 0,05$. Obliczenia dla testu χ^2 i współczynnika V-Cramera (wiek: $\chi^2 = 11,493$; $\chi^2_{0,05} = 7,814$; $V = 0,3$; wykształcenie: $\chi^2 = 14,954$; $\chi^2_{0,05} = 5,991$; $V = 0,342$; sytuacja materialna: $\chi^2 = 15,447$; $\chi^2_{0,05} = 5,991$; $V = 0,347$) pozwalają na stwierdzenie, że można odrzucić hipotezę o braku zależności pomiędzy badanymi cechami, a więc wśród ekoagroturystów w Polsce istnieje zależność pomiędzy ich wiekiem, wykształceniem i sytuacją materialną a chęcią ponoszenia dodatkowych kosztów za posiłki przygotowywane z większej ilości certyfikowanych produktów ekologicznych i w każdym z tych przypadków zależność ta jest dość słaba.

Gospodarstwa ekoagroturystyczne z racji specyfiki swojej działalności powinny się starać różnicować i pogłębiać swoje działania proekologiczne, co może być związane z dodatkowymi wymaganiami stawianymi turystom podczas ich pobytu w gospodarstwie (np. oszczędność wody, energii elektrycznej itp.). Zrealizowane badania pokazują,

że aż 79,7% respondentów zgodziłoby się realizować określone działania proekologiczne w gospodarstwie, gdyby stworzono im taką możliwość (grupa A), natomiast tylko 20,3% było temu przeciwnych (grupa B). Obliczone wskaźniki podobieństwa struktur dla cech „wiek” i „wykształcenie” wskazują, że podobieństwo struktur tych cech w badanych grupach jest niezbyt mocne (w przypadku cechy „wiek” większe – wskaźnik podobieństwa struktur wynosi tu 69,3%, natomiast dla cechy „wykształcenie” wynosi on 60,6%). Dodatkowo, aby upewnić się, czy cecha „wiek” różnicuje grupy A i B, dokonano porównania jej podstawowych statystyk (miary klasyczne oraz miary pozycyjne). Analizując te statystyki, daje się zauważyć, że w grupie B średnia wieku jest wyższa (45,54 lat), co może sugerować spadek skłonności do realizacji działań proekologicznych wraz z wiekiem ekoagroturystów. Co więcej, rozkład wieku charakteryzuje się dodatnią asymetrią w grupie A i ujemną asymetrią w grupie B (dodatnia asymetria oznacza dominację osób w wieku poniżej średniej wieku), a zatem cecha „wiek” zdaje się determinować odpowiedź na analizowane pytanie. W dalszej części artykułu dokonana zostanie analiza zależności, która między innymi zweryfikuje powyższą hipotezę. Jest ona o tyle nieoczywista w tym momencie, że jednak zdecydowana większość respondentów opowiedziała się za realizacją działań proekologicznych w gospodarstwie (102 osoby na 128 zbadanych), a tylko nieliczni (26 osób) udzielili odpowiedzi negatywnej.

Na podstawie przeprowadzonych obliczeń stwierdzono, że w badanej próbie występuje zauważalna zależność między wiekiem respondentów a ich skłonnością do realizacji określonych działań proekologicznych w gospodarstwie, ale jest ona jednak dość słaba ($\chi^2 = 17,48$; $T = 0,261$; $C = 0,347$; $V = 0,37$). W przypadku cechy „wykształcenie” zależność między badanymi cechami nie jest może silna, ale na zdecydowanie zauważalnym poziomie ($\chi^2 = 20,558$; $T = 0,305$; $C = 0,372$; $V = 0,401$).

Aby sformułować wnioski dotyczące populacji generalnej odnośnie do zależności pomiędzy wiekiem i wykształceniem respondentów a ich skłonnością do realizacji określonych działań proekologicznych w gospodarstwie, skonstruowano konieczne tablice korelacyjne i dokonano obliczeń wartości statystyk χ^2 oraz weryfikacji hipotez statystycznych dla przyjętego poziomu istotności $\alpha = 0,05$. Analizując wyniki obliczeń uzyskane na ich podstawie (wiek: $\chi^2 = 3,346$; $\chi^2_{0,05} = 3,841$; wykształcenie: $\chi^2 = 3,867$; $\chi^2_{0,05} = 5,991$), można wnioskować, że w obydwu przypadkach (dla zmiennej „wiek” oraz zmiennej „wykształcenie”) przy przyjętym poziomie istotności $\alpha = 0,05$ nie ma podstaw do odrzucenia hipotezy zerowej mówiącej o braku zależności między badanymi cechami, a zatem skłonność ekoagroturystów w Polsce do realizacji określonych działań proekologicznych w gospodarstwie nie zależy od ich wieku i wykształcenia.

Podsumowanie

Przedstawione w artykule wyniki badań dostarczają istotnych informacji dla gospodarstw ekoagroturystycznych w odniesieniu do kształtu oferty ekoagroturystycznej. Pokazały one, że ekoagroturyści cenią sobie możliwość dostosowania nabywanej oferty turystycznej do swoich indywidualnych potrzeb. Dotyczy to również ceny usługi ekoagroturystycznej, w odniesieniu do której oczekiwana jest szeroka gama rabatów. Mimo że podstawowym motywem wyboru ekoagroturystyki jako formy wypoczynku był dostęp w trakcie pobytu do żywności wyprodukowanej metodami ekologicznymi, to jednak większość ankietowanych nie deklarowała chęci ponoszenia dodatkowych kosztów z tytułu uwzględnienia większej ilości certyfikowanych produktów ekologicznych w posiłkach. Gospodarstwa ekoagroturystyczne powinny zatem starać się wzbogacać ofertę żywieniową w produkty ekologiczne w ramach już oferowanych pakietów cenowych. Ponieważ ekoagroturystyka wiąże się nie tylko z ekologicznym rolnictwem, ale także z proekologicznym zarządzaniem całym gospodarstwem, zatem gospodarstwa ekoagroturystyczne powinny różnicować i pogłębiać swoje działania proekologiczne, tym bardziej że ekoagroturyści w przeważającej większości deklarowali chęć osobistego zaangażowania w tego typu działania.

Literatura

- Józwiak, J., Podgórski, J. (2006). *Statystyka od podstaw*. Warszawa: PWE.
- Privitera, D. (2010). The Importance of Organic Agriculture in Tourism Rural. *Applied Studies in Agribusiness and Commerce – APSTRACT*, 4, 59–64.
- Sobczyk, M. (2005). *Statystyka*. Warszawa: PWN.
- Ziółkowski, B. (2006). Rolnictwo ekologiczne a turystyka wiejska – próba modelowego ujęcia wzajemnych zależności. *Journal of Research and Applications in Agricultural Engineering*, 51, 2, 224–229.

CONSUMER ON THE ECOAGRITOURISM SERVICES MARKET

Abstract

The article presents the expectations of ecoagritourists towards chosen aspects of the ecoagritourism offer. Ecoagritourists appreciate the ability to customize the purchased tourism offer to their individual needs. This also applies to the price of ecoagritourism service, for which is expected to have a wide range of discounts. They also would like to have wide access to food produced organically during their stay, however, without having to incur the additional costs. Ecoagritourists also declared a personal desire to engage, during their holiday, in ecological activities carried out by the farm.

Translated by Iwona Wilk

Keywords: ecoagritourism, ecoagritourist, ecoagritourism offer

JEL Codes: Q01, Z32, M31

